

RÈN LUYỆN CÁC KĨ NĂNG DẠY HỌC CHO SINH VIÊN QUA HOẠT ĐỘNG TẬP GIẢNG THEO NHÓM

TRỊNH VĂN BIỂU*

Tập giảng là hoạt động tập dượt lên lớp của sinh viên, thường được thực hiện trước hoặc trong khi đi thực tập sư phạm. Tập giảng có ý nghĩa quan trọng đối với kết quả bài lên lớp. Nó giúp sinh viên rèn luyện các kĩ năng dạy học cần thiết, làm quen với các tình huống xảy ra với một bài lên lớp cụ thể, sửa chữa kịp thời những thiếu sót, từ đó có sự chủ động và tự tin hơn khi giảng thật. Tập giảng có thể do cá nhân tự luyện tập hay tổ chức theo nhóm, trong đó hình thức tập giảng theo nhóm đem lại kết quả tốt hơn.

1. Các hình thức tập giảng

1.1. Tập giảng cá nhân

Mỗi sinh viên có thể tự mình tập giảng vào lúc rảnh rỗi. Địa điểm là phòng học trống hay phòng ở có treo bảng nhỏ. Hình thức này đơn giản thuận tiện, nhưng nhược điểm là thiếu sự hỗ trợ của tập thể, không có ai nhận xét góp ý nên khó nhìn thấy hết ưu nhược điểm của bản thân.

1.2. Tập giảng theo nhóm nhỏ

Thường mỗi nhóm có từ 3 đến 5 sinh viên. Một sinh viên sẽ được phân công lên giảng, số còn lại đóng vai là học sinh. Sau khi giảng xong, các thành viên cho ý kiến nhận xét (có thể ghi ra giấy hoặc phiếu nhận xét mà nhóm tự thiết kế). Nếu tập giảng nhóm nhỏ trong một không gian rộng là lớp học, nên tập trung vào những bàn đầu, không nên ngồi tản mát khó tập trung.

1.3. Tập giảng theo nhóm lớn hay cả lớp

Số lượng nhóm lớn khoảng 7 đến 10 sinh viên. Nhóm lớn là hình thức thích hợp khi bắt đầu tập giảng vì sinh viên chưa quen và ít có kinh nghiệm khi nhận

* TS, Trường ĐHSB Tp.HCM

xét góp ý. Sau một số buổi tập theo nhóm, giáo viên có thể tập trung các nhóm lại để cùng học tập trao đổi kinh nghiệm. Có thể tổ chức như sau :

- Cử một nhóm làm mẫu, các nhóm khác đóng vai quan sát viên. Nhóm làm mẫu sẽ tập trung ở một số bàn đầu. Các thành viên trong nhóm đóng vai trò là học sinh. Nhóm cử ra một sinh viên lên dạy một bài tự chọn.
- Sau bài giảng, đầu tiên là các bạn cùng nhóm nhận xét, rồi đến các sinh viên khác trong lớp. Các sinh viên trong lớp không chỉ nhận xét phần dạy mà còn chú ý nhận xét cả cách thức tổ chức của nhóm. Cuối cùng giáo viên sẽ tổng hợp ý kiến và rút kinh nghiệm chung cho cả lớp.
- Ngoài ra từng nhóm có thể báo cáo kinh nghiệm tập giảng của mình để học tập lẫn nhau. Các nhóm trưởng cần chuẩn bị trước về những điều tâm đắc nhất cùng những khúc mắc của nhóm nhờ các nhóm khác giải quyết.

2. Tác dụng của tập giảng theo nhóm

2.1. Tập giảng tạo cơ hội cho sinh viên vận dụng một cách tổng hợp các kiến thức đã học về chuyên môn và nghiệp vụ sư phạm vào một bài giảng cụ thể

Qua tập giảng sinh viên có dịp kiểm tra lại, hiểu rõ và sâu sắc hơn kiến thức đã học, đồng thời cũng học hỏi và tìm hiểu thêm được những kiến thức mà mình còn thiếu khi dự giờ của các bạn trong nhóm.

Tập giảng tạo cơ hội cho sinh viên thực hành các kĩ năng đã được học và phối hợp chúng trong từng giáo án cụ thể, đặc biệt là : kĩ năng diễn đạt, kĩ năng viết bảng, sử dụng câu hỏi, tổ chức lớp học ...

2.2. Tập giảng theo nhóm giúp sinh viên nâng cao năng lực đánh giá và tiến bộ nhanh hơn

Năng lực đánh giá rất cần cho sinh viên khi ra trường vì có đánh giá được năng lực và trình độ của học sinh mới có phương pháp dạy học phù hợp, mang lại hiệu quả cao ; có đánh giá đúng bản thân thì mới có hướng đi chính xác và tiến bộ nhanh.

Trong tập giảng theo nhóm, mỗi lần nhận xét, góp ý cho bạn cũng là một lần sinh viên tự kiểm tra lại mình, thấy được những lỗi mà mình thường phạm phải, và có hướng sửa chữa để ngày càng hoàn thiện. Mặt khác những lời nhận xét dưới các quan điểm, góc độ khác nhau của mỗi người, giúp sinh viên có một cái nhìn toàn diện và tổng hợp hơn về bài giảng của mình. Hơn nữa “người ngoài cuộc bao giờ cũng sáng suốt”, có những sai sót mà tự mỗi sinh viên không thể nhận ra.

2.3. Tập giảng giúp rèn luyện kỹ năng hoạt động nhóm và nâng cao khả năng hợp tác cho mỗi sinh viên

Tập giảng theo nhóm tạo cơ hội cho sinh viên tập luyện cách thức làm việc và hoạt động nhóm. Trước khi tập giảng, sinh viên đã từng tham gia thảo luận nhóm, xemina ... nhưng chưa có hoạt động nào đòi hỏi tính tổ chức và tự giác cao như khi tập giảng. Với hoạt động này, sẽ rèn luyện cho sinh viên tinh thần tự giác, tích cực, ý thức kỉ luật và tôn trọng mọi người.

2.4. Tập giảng giúp sinh viên đạt kết quả cao khi thực tập sư phạm

Đối với các trường đại học sư phạm hiện nay thường có hai kì thực tập : lần thứ nhất vào đầu học kì 2 của năm thứ ba và lần sau vào kì 2 của năm thứ tư. Hoạt động tập giảng thường được tổ chức trước các đợt thực tập. Tập giảng không chỉ chuẩn bị về kiến thức, kỹ năng lên lớp mà còn giúp sinh viên có một tâm thế sẵn sàng, đỡ lúng túng khi đi thực tập sư phạm.

3. Chuẩn bị cho tập giảng

3.1. Chia nhóm

Việc chia nhóm có ảnh hưởng lớn đến kết quả giảng tập. Nhóm chỉ hoạt động tốt khi có sự đoàn kết và giúp đỡ lẫn nhau, tạo được nhiều cơ hội cho mỗi thành viên phát triển khả năng của mình. Khi chia nhóm cần chú ý đến các vấn đề sau :

- Về học lực, mỗi nhóm nên có một vài sinh viên vững về chuyên môn để phát hiện và sửa chữa những sai sót về kiến thức.
- Có sinh viên biết công việc tổ chức, nhận xét, rút kinh nghiệm.

- Có những sinh viên vui vẻ, sôi nổi.
- Có sinh viên khác giới.
- Quan hệ các cá nhân trong nhóm không có gì quá căng thẳng.
- Số lượng mỗi nhóm khoảng 5 đến 10 sinh viên. Tùy vào điều kiện cụ thể cũng như thời gian, yêu cầu tập giảng, có thể chia theo nhóm nhỏ hay nhóm lớn hơn. Ban đầu nhóm cần đông để có sự hỗ trợ lẫn nhau. Sau đó, khi đã có ít nhiều kinh nghiệm có thể rút xuống 5 người hay ít hơn.

3.2. Xây dựng qui ước hay nội qui của nhóm

Ai cũng hiểu bất cứ một tập thể nào cũng đều phải nhờ đến kỉ luật mới có thể tồn tại và phát triển. Kỉ luật không những là điều kiện cần thiết cho công việc mà còn rèn luyện cho các cá nhân những đức tính cần thiết. Với các nhóm tập giảng cần xây dựng nội qui hay các qui ước, được đưa ra vì quyền lợi của mọi người và có tính khả thi, được nhóm chấp nhận. Không nên đưa ra những nội qui có tính lí thuyết, khó thực hiện làm cho mỗi cá nhân cảm thấy ngột ngạt.

Nội qui cần được mọi người bàn bạc và nhất trí thông qua. Một khi các thành viên trong nhóm đã đồng ý với nội qui thì phải chấp hành nghiêm chỉnh. Tùy theo điều kiện của từng nhóm có thể áp dụng một số qui định sau :

- Đến đúng giờ, nghỉ phải có lí do chính đáng, nếu có thể nên báo với nhóm trưởng trước.
- Phải có giáo án đã được chuẩn bị kĩ.
- Chăm chú lắng nghe, không nói chuyện hay làm việc riêng khi bạn giảng bài
- Nghiêm túc, có tinh thần trách nhiệm và ý thức xây dựng trong nhận xét, góp ý.

3.3. Lựa chọn nội dung tập giảng

Nên chọn những bài sau này đi thực tập sư phạm sinh viên sẽ được lên lớp, thường là các bài lớp 10, 11. Bắt đầu, chỉ nên dạy một đoạn trong bài từ 15-20 phút, hoặc thực hiện một trong các bước lên lớp : mở đầu, kiểm tra bài cũ, nghiên

cứu bài mới, củng cố, luyện tập. Khi đã quen dần có thể giảng hoàn tất một tiết với đầy đủ các bước lên lớp. Sau đó có thể chia mỗi người dạy một dạng bài : bài lên lớp truyền thụ kiến thức mới, bài luyện tập, bài ôn tập, bài thực hành, bài kiểm tra.

Mỗi cá nhân cần đăng kí với nhóm nội dung bài mình sẽ dạy, nhóm trưởng có thể sắp xếp sao cho phù hợp. Tránh tình trạng một buổi mà nhiều người đều giảng chung một bài, như thế người nghe mau chán và mỏi mệt. Hơn nữa nếu nội dung tập giảng đa dạng, sẽ rút kinh nghiệm được ở nhiều dạng bài khác nhau, kết quả sẽ tốt hơn.

3.4. Thiết kế giáo án

Đây là khâu chuẩn bị quan trọng, với sinh viên lần đầu tập giảng lên lớp không thể thiếu giáo án. Thực tế có sinh viên chủ quan cho rằng tập giảng cũng như khi đi dạy thêm, kiến thức trong sách giáo khoa có như thế nào thì nói thế ấy, chỉ cần soạn qua theo kiểu gạch một số đầu dòng là được. Vì vậy, đã có nhiều sinh viên do soạn giáo án sơ sài, chỉ có những phần trọng tâm nên khi dạy chỉ khoảng 15-20 phút là đã xong bài.

4. Tổ chức tập giảng theo nhóm

4.1. Các bước trong một buổi tập giảng

Thông thường một buổi tập giảng được thực hiện theo các bước sau :

- Ôn định tổ chức ;
- Một sinh viên lên giảng thử một phần hay toàn bộ bài học ;
- Rút kinh nghiệm (tùy từng hoàn cảnh cụ thể, việc điều khiển góp ý có thể do sinh viên vừa giảng xong, cũng có thể do nhóm trưởng đảm nhiệm) ;
- Sinh viên thứ hai lên giảng tiếp và rút kinh nghiệm ;
- Tiếp tục cho sinh viên thứ ba, thứ tư ...
- Tổng kết.

4.2. Vai trò của nhóm trưởng

Nên để mỗi nhóm tự đề cử nhóm trưởng của mình. Nếu có điều kiện, nên chọn những sinh viên nhanh nhẹn, xúc tác, có trách nhiệm, uy tín, có khả năng diễn đạt và tác động đến các thành viên trong nhóm.

Nhóm trưởng phải biết phân phối thời gian hợp lí giữa phần “giảng” và phần “nhận xét góp ý”, phải biết hướng dẫn nhóm đi sâu vào những vấn đề quan trọng, không lan man mất thời gian vào những vấn đề ít cần thiết.

Ngoài ra nhóm trưởng cũng phải là người biết học hỏi tham khảo từ các nhóm khác để đề ra cho nhóm mình cách thức hoạt động phù hợp nhất. Nếu thấy hoạt động của nhóm mình chưa đạt hiệu quả thì phải tìm nguyên nhân và giải pháp tháo gỡ. Đồng thời trách nhiệm của nhóm trưởng cũng là người theo dõi việc thực hiện nội quy của nhóm. Đối với những sinh viên không theo đúng nội quy, nhóm trưởng phải nhắc nhở một cách nhẹ nhàng, khéo léo.

4.3. Đóng vai giáo viên

Sinh viên khi lên tập giảng sẽ đóng vai là một giáo viên đứng lớp, vì vậy tốt nhất cứ xưng “thầy - cô” và gọi học sinh là “các bạn” để quen dần khi đi thực tập sư phạm. Chú ý nhập vai, luôn nhớ mình là giáo viên, các bạn của mình đóng vai là học sinh.

Trước khi giảng phải soạn giáo án thật kĩ và phải thuộc giáo án, tránh việc vừa giảng vừa nhìn giáo án, nói xong phần trước thì quên mất phần sau.

Khi giảng bài nên nói chậm rãi, vừa phải, tập nói to, rõ đủ nghe cho lớp khoảng 50 học sinh như khi đi thực tập sư phạm. Cần chú ý cách đi đứng, trình bày bảng, để một khoảng thời gian cho “học sinh” ghi chép. Sau mỗi tiết giảng, nên giữ nguyên bảng để các bạn dễ nhận xét, góp ý. Phải luôn kết hợp tốt giữa lời nói và viết bảng, có nhiều sinh viên sau khi giảng bài xong thì cầm cúi viết giáo án lên bảng, như vậy gây ra không khí im lặng, buồn tẻ. Tập canh giờ để xem bài giảng diễn ra nhanh hay chậm, và tự điều chỉnh cho phù hợp.

Ngoài ra cần dựa vào các ý kiến đóng góp hay phiếu nhận xét, những kĩ năng chưa được đánh giá cao thì cần phải chú ý rèn luyện hơn. Theo điều tra, những kĩ

năng sinh viên cần rèn luyện nhất là tập nói to, rõ, tạo không khí lớp học vui vẻ, thoải mái, phân phối thời gian, sử dụng hệ thống câu hỏi... Luôn có ý thức không bao giờ hài lòng với mình, phải làm sao bài giảng mỗi ngày một tốt hơn.

4.4. Đóng vai học sinh – người dự giờ

Cần phải tạo ra một không khí lớp học thật sự, ngồi học nghiêm túc để tạo điều kiện cho bạn mình giảng tốt. Đặc biệt không được nói chuyện, nói leo, không làm việc riêng khi bạn đang giảng bài. Cho dù bạn có trình bày sai thì cũng chờ tới lúc nhận xét sẽ góp ý, đừng ngồi dưới nói lên làm gián đoạn bài giảng. Thực tế thì kiến thức của người dự giờ là hơn hẳn một học sinh, những kiến thức bạn đang giảng mình đã hiểu rõ nhưng hãy cứ làm như chưa biết. Thậm chí kiến thức nếu có vững hơn người giảng, thì cũng không nên bắt bẻ bạn mình, hỏi những câu hỏi bắt bí.

Phải nắm vững nội dung bài giảng. Dù chưa có thời gian để soạn bài đó, cũng cần phải đọc kỹ lưỡng trong sách giáo khoa. Những chỗ nào cảm thấy khúc mắc thì đánh dấu để cùng nhóm giải quyết. Nên ghi ra giấy những điều rút kinh nghiệm được qua bài giảng để dễ phát biểu khi góp ý.

Cũng cần tạo cho lớp học một không khí vui vẻ bằng những câu bông đùa đúng mực làm giảm bớt căng thẳng cho người giảng, đồng thời cũng làm cho các bạn trong nhóm bớt mệt mỏi khi phải liên tục dự giờ.

Mặt khác chính những người nghe giảng phải tạo điều kiện tốt cho các bạn đứng trên bục giảng bằng những tình huống sư phạm thường gặp. Đó là cơ hội cho cả hai tập luyện cách xử lý để sau này bớt bỡ ngỡ. Nhưng cũng nên hạn chế, đừng biến những tình huống sư phạm thành những “trò chơi” thái quá.

Ngoài ra sinh viên nghe giảng còn có một nhiệm vụ nữa, đó là đóng vai trò của một người dự giờ. Để làm tốt điều này, nên ghi chép để cùng nhau phân tích những điểm hợp lý và chưa hợp lý về phương pháp, nội dung ... để nhận xét góp ý cho bạn mình.

4.5. Nhận xét, góp ý

4.5.1. Nội dung nhận xét

Không chỉ nhận xét về kiến thức bạn mình dạy có đúng không, mà còn chú ý nhận xét tác phong sư phạm, cách diễn đạt, trình bày bảng và các kỹ năng dạy học khác.

Nên nhận xét cả ưu và khuyết điểm. Nếu chỉ nêu ưu điểm, người giảng sẽ dễ chủ quan và không sửa được những khiếm khuyết. Ngược lại nếu chỉ nêu khuyết điểm, người giảng sẽ dễ bi quan, chán nản, không khí buổi tập sẽ trở nên nặng nề. Một số sinh viên thường chỉ tập trung nhận xét những điểm bạn mình chưa đạt mà ít chú ý đến ưu điểm. Khi nhận xét, ưu và khuyết phải song song và được quan tâm như nhau. Cái hay của bạn phải nói ra để bạn phát huy đồng thời các bạn khác có thể học hỏi. Nên nhận xét ưu điểm trước, như vậy làm cho người nghe dễ chịu hơn.

Nên nhắm vào những vấn đề trọng tâm, ảnh hưởng nhiều đến kết quả bài giảng. Những lỗi đương nhiên, khó tránh khỏi khi bắt đầu tập giảng hoặc không thể khắc phục được nên được “cho qua”. Cũng không nên nhận xét quá chi tiết, làm cho người giảng thấy mình quá nhiều thiếu sót, từ đó dễ bi quan chán nản.

4.5.2. Phương pháp nhận xét

Việc đầu tiên cần quan tâm là mỗi người nên có thái độ thiện chí và xây dựng khi góp ý cho bạn mình. Phải thật lòng mong muốn các bạn cùng tiến, làm cho bạn nhận thấy được sai để sửa.

Nên nói từ từ, to, rõ đủ cho mọi người cùng nghe. Chú ý nhận xét là để mọi người cùng nghe và đánh giá chứ không phải là trao đổi, tâm sự riêng giữa người nhận xét và người giảng. Cố gắng làm sao diễn tả hết ý của mình. Lời nhận xét phải thẳng thắn, không xuề xòa qua chuyện.

Khi nhận xét nên giữ nguyên phần trình bày bảng bài vừa giảng, để mọi người cùng theo dõi và xem xét nhận xét như thế đã chính xác chưa. Thường mỗi sinh viên không thể phát hiện thấy hết lỗi của người giảng, có khi những lỗi đó lại là lỗi hay gặp của bản thân. Nếu mắt nhìn, tai nghe thì sẽ dễ nhớ

và dễ sửa hơn. Đồng thời người giảng cũng tận mắt thấy sai lầm của mình mà “tâm phục, khẩu phục”.

Khi nhận xét từng người một sẽ có ý kiến, và chỉ một người nói mà thôi. Khi nhận xét cần nghiêm túc, không đùa giỡn, cả người nhận xét và người giảng đều chăm chú lắng nghe.

Cần ghi lại những nhận xét nào có ích, thường mắc, nếu không thì rất dễ quên vì “lời nói gió bay”, và cũng cần thỉnh thoảng xem lại để tránh sai phạm.

Cần có một thời gian đủ để cho mọi người suy nghĩ và nhận xét, tâm lí của sinh viên ai cũng muốn được lên giảng nên đôi khi làm phần này chưa chu đáo.

Các thành viên đều phải làm việc tích cực tạo nên không khí vui vẻ, hào hứng cho nhóm. Mỗi sinh viên phải luôn thấy được rằng nhận xét cho bạn là quyền và trách nhiệm của mình, không nên chỉ để một vài sinh viên cứ nhận xét trong khi những sinh viên khác thì không cần quan tâm.

4.5.3. Tiếp thu ý kiến

Người giảng phải chú ý lắng nghe bạn mình nhận xét, nếu tỏ vẻ thờ ơ sẽ làm cho bạn giảm nhiệt tình, không muốn nhận xét nữa. Khi bạn đang nhận xét nên để cho bạn nói hết ý, người giảng không nên tỏ vẻ bất bình, dù nhận xét có thể không đúng.

Nên tiếp thu ý kiến một cách thành tâm, không nên lúc nào cũng thanh minh. Làm như thế đôi khi buổi nhận xét trở thành cuộc tranh luận tay đôi giữa người giảng và người nhận xét, không thể rút kinh nghiệm được gì mà còn làm cho không khí trở nên căng thẳng.

Khi tiếp thu ý kiến có thể ghi vào giáo án của mình để sửa. Nên cảm ơn khi bạn có lời nhận xét hay, để họ cảm thấy hài lòng và sẽ tích cực góp ý trong các bài sau.

5. Kết luận

Tập giảng là hoạt động có ý nghĩa quan trọng đối với kết quả bài lên lớp. Nó rất cần thiết với sinh viên sư phạm. Mỗi sinh viên cần có sự chuẩn bị chu đáo,

kiên trì tập luyện cá nhân đồng thời làm tốt vai trò của mình trong các buổi tập giảng theo nhóm. Tập giảng theo nhóm với những hình thức thích hợp nếu được tổ chức tốt sẽ tạo điều kiện cho sinh viên rèn luyện các kỹ năng sư phạm, phát triển và hoàn thiện năng lực, phẩm chất người giáo viên tương lai.

Tóm tắt :**Rèn luyện các kỹ năng dạy học cho sinh viên
qua hoạt động tập giảng theo nhóm**

Bài viết giới thiệu tầm quan trọng và các hình thức tập giảng - một hoạt động có ý nghĩa quan trọng đối với việc rèn luyện các kỹ năng dạy học của sinh viên sư phạm. Quy trình và các kinh nghiệm trong việc tổ chức hoạt động tập giảng theo nhóm sẽ giúp cho các sinh viên thu được nhiều kết quả hơn, từ đó mà chất lượng đào tạo của các trường sư phạm sẽ được nâng cao.

Abstract :**Training teaching skills for students through group activities**

This article is about the importance and forms of teaching practice – a meaningful activity to train skills of teaching for teacher students. These activities prepare essential skills of teaching for students.

Studying the procedures and experiencing the ways of organizing the training in group will help students gain many good results. Hereby, the quality of education and training in universities of pedagogy will be risen.